

АРТЮХОВА АЛЬОНА, студентка II
курсу Інституту педагогічної освіти
МНУ ім. В. Сухомлинського

ВНЕСОК Т.Г. ШЕВЧЕНКА У СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ

В історії України XIX століття є періодом великих зрушень, сподівань і утвердження української нації. Саме з цього часу починається духовне піднесення українського народу, що отримав в літературі назву українського культурно-національного відродження. Відбувається формування національної літератури, що зміцнила значення і роль української мови і формує українську культуру, значних успіхів досягнуто в галузі розвитку музики, архітектури та образотворчого мистецтва.

Цей період знаменується розвитком національної інтелігенції, яка робить значний на розвиток всього суспільства в цілому. Виявляючи потяг до національної ідентичності, українська інтелігенція зосередила увагу на таких складових своєї етнічної спільності, як історія, фольклор, мова та література [1].

Розробляти українську національну ідею почали члени «Слов'янського братства св. Кирила і Мефодія», яке було створено в Києві в 1845 році. Основними положеннями програми товариства були: перебудова суспільства на засадах християнських ідеалів справедливості, свободи і рівності, поєднаних з почуттям українського патріотизму; поширення освіти серед народу. Діяльність товариства – це «перший крик збудженої до життя української нації», яка вустами кириломефодіївців проголосила своє прагнення до здійснення політичних ідеалів державності, народоправства, федералізму [4].

Членами братства були студенти, В. Білозерський, історики М. Костомаров і П. Куліш, етнограф О. Маркович та письменник Т. Шевченко. Тарас Шевченко – видатний український поет, прозаїк, драматург, художник, політичний і громадський діяч. Він був людиною універсальних талантів та інтересів. Усе його життя присвячене українському народові. Він мріяв про ті часи, коли Україна стане незалежною, коли в Україні поважатимуть рідну мову, історію, коли люди стануть щасливими і вільними.

Літературна спадщина Шевченка – це 240 поезій, серед яких поеми, драми, повісті, епістолярна спадщина, щоденник,

автобіографія. Провідна ідея його творів – створення вільної України, виховання любові до рідної землі через виховання патріотизму, працелюбності, активної діяльності. Він мріяв про справжню народну школу, яка давала б учням міцні, глибокі знання, виховувала б їх у душі любові до праці, керуючись своїм знаменитим: «І чужому навчайтесь, і свого не цурайтесь» [3].

Тарас Григорович нещадно критикував реакційну політику царизму в галузі народної освіти. У своїх творах він торкнувся глибинних соціально-педагогічних проблем освіти, школи, навчання і виховання, а саме: зміст та методи навчання в парафіяльних школах; відсутність ґрунтовної освіти та відірваність від життя навчання в закритих чоловічих і жіночих навчально-виховних закладах; неможливість здобуття освіти для жінки-трудівниці; недостатня підготовленість учителів.

Т.Г. Шевченко наголошував, що освіта повинна бути всебічною і гармонійно розвивати всі здібності дитини, давати учням глибокі, міцні знання про природу, суспільство, людину, виховувала б їх у душі любові до праці, своєї землі, свого народу [5]. З таких творів як «Капитанша», «Наймичка», «Близнець», «Чи ми ще зійдемося знову», «Мені тринадцятий минало» постає виховний ідеал – людина з багатограними знаннями і високими моральними якостями, здатна застосовувати ці знання в житті, яка не боїться праці, вміє цінувати життя і красу навкруги (якою б злиденною не була дійсність).

Його літературна спадщина сповнена педагогічних повчань і відображає погляди на роль сім'ї у становленні людини, на знання народних традицій і фольклору для формування особистості, свідчить про те, що він уболівав за просвіту народних мас, за стан шкільної справи і вірив у надзвичайний потенціал здібностей і талантів, закладений у народі. Глибокою повагою до матері-трудівниці, яка, не зважаючи на виснажливу щоденну працю, дбає про своє дитя, любить свою дитину і передає цю любов через колискові, казки, пестування, думки пройняті такі твори як «Наймичка», «Катерина», «Сон», «Сова».

Серед небагатьох прижиттєвих видань поета особливе місце посідає остання його книжка – «Букварь південноруський» для навчання дітей грамоті українською мовою у недільних школах (1861 р.), складена з кращих зразків фольклору та власних творів. «Буквар» вийшов відносно великим накладом (10 тис. примірників) за кошти самого автора. Водночас ця книга була найдешевшою серед подібних видань (3 копійки) і була доступною для широких верст населення.

Дуже актуальним саме сьогодні є звернення Шевченка до важливості братніх взаємин між людьми і висловленні віри в те, що гнобителів спіткає кара «за діла їх криваві, лукаві» [2]. Крім того, автор подає фольклорні тексти – прислів'я, які орієнтували на засвоєння народних і християнських цінностей: «Брехнею увесь світ пройдеш – та назад не вернешся», «З дужим – не борись, а з багатим – не судись», «Гості першого дня – золото, другого – срібло, а третього – мідь, Хоч до дому їдь».

Окрім «Букваря», Т.Шевченко мріяв створити для народного читання популярні книги з історії, географії, арифметики, та передчасна смерть не дала здійснити ці благородні задуми. Біографія Шевченка, його творча і громадська діяльність дає багатий матеріал виховного характеру. Прожив він всього сорок сім років, з яких двадцять чотири – був кріпаком, десять – перебував на засланні солдатом. Та ніщо не зламало стійкості духа поета-революціонера, девізом якого були слова: «Караюсь, мучуся, але не каюсь!».

Отже, незважаючи на те, що Т.Шевченко не працював у системі освіти й не мав творів, у яких би спеціально розглядалися педагогічні проблеми, тим не менше, є підстави говорити про його значний інтерес до освітянських питань, а також про те, що в нього склалася певна система педагогічних поглядів. Велика виховна сила Шевченкових творів є невичерпним джерелом у вихованні нового національно свідомого покоління української молоді.

Список використаних джерел:

1. Зайченко, І.В. Історія педагогіки. У двох книгах. Книга II. Школа, освіта і педагогічна думка в Україні [Текст]: навч. посіб. для студ. ВНЗ / І.В.Зайченко. – К.: Вид. Дім «Слово», 2010. – 1032 с.
2. Любар, О.О. Історія української школи і педагогіки: [Текст] навч. посіб. / О.О.Любар, М.Г.Стельмахович, Д.Т.Федоренко. – К.: Знання, 2006. – 447 с.
3. Нор, К.Ф. Лекції з історії педагогіки [Текст]: навч. посіб. / К.Ф.Нор. – Миколаїв: ПП «Прінт-Експрес», 2008. – 172 с.
4. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – поч.. XX ст.): [Текст]: нариси: / [Ред.: М.Д.Ярмаченко, Н.П.Калениченко, с.У.Гончаренко та ін.]. – К.: Рад. Школа, 1991. – 384 с.
5. Чавдаров, С.Х. Педагогічні ідеї Т.Г.Шевченка [Текст] / С.Х.Чавдаров. – К., 1953. – 207 с.